

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Buducnost inozemne kroatistike

Author: Leszek Małczak

Citation style: Małczak Leszek. (2015). Buducnost inozemne kroatistike. W: K. Pieniążek-Marković, T. Vuković (red.), "Transmisije kroatistike" (S. 129-140). Zagreb : Filozofski fakultet Sveucilista

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Leszek Małczak

Filološki fakultet
Šlesko sveučilište
leszek.malczak@us.edu.pl

Stručni rad

Budućnost inozemne kroatistike

U suvremenom društvu tradicionalna humanistika izgubila je svoj visoki položaj jer se smanjila vrijednost simboličkoga kapitala književnosti i kulture. Današnja pozicija humanističkih znanosti posljedica je s jedne strane dekonstrukcije svih velikih priča, objektivne istine, pojma univerzalnoga znanja, posvemašnje interpretacije svijeta u duhu konstruktivizma, perspektivizma i narativizma, a s druge strane razvoja neoliberalnoga društva. Preokret koji se danas događa je nova verzija znanosti o književnosti u kojoj su dosadašnji kriteriji etičke i moralne naravi zamijenili ideološki i politički kriteriji. Jedan je od mogućih smjerova razvoja inozemne kroatistike komparatističko-traduktološki studij, komparatistika povezana s prevođenjem, komparatistika koja proučava poljsko-hrvatske književne i kulturne veze u širokom kulturološkom kontekstu koji objedinjuje društveno-političku situaciju i ideološki milje, dakle istraživanja koja se danas najčešće imenuje komparatistikom diskursa.

Cljučne riječi: komparatistika, traduktologija, inozemna kroatistika

1. Uvod

Poslije 1990. godine bilo je nekoliko susreta slavista na kojima se diskutiralo o novoj situaciji u kojoj se našla slavistika nakon pada komunizma. Poznanjska slavistika organizirala je skup u Obrzycku 2000. godine. Nakon godinu dana tiskan je zbornik toga skupa pod naslovom *Slawistyka u progę nowego wieku (Slavistika na pragu novoga stoljeća)*. U 2002. izašla je u Katowicama knjiga posvećena istoj problematici *Nadzieje i zagrożenia. Slawistyka i komparatystyka u progę nowego tysiąclecia (Nade i opasnosti. Slavistika i komparatistika na pragu novoga tisućljeća)*. U 2013. opet je u Poznaniu organiziran susret, ovaj put kroatistički, ali vjerujem da će njegovi rezultati biti relevantni za cijelu struku, a ne isključivo za kroatistiku jer problemi, mijene, trans-misije kroatistike zapravo su sinegdoha, dio veće cjeline. Razgovor o kroatistici danas je razgovor o problemima filoloških znanosti i cijele humanistike te pozicije i uloge sveučilišta u današnjem društvu.¹

¹ U travnju 2014. na krakovskoj slavistici održan je skup pod naslovom *Tradycja i wyzwania. Metodologia badań slawistycznych XX i XXI wieku (Tradicija i izazovi. Metodologija slavističkih istraživanja XX. i XXI. stoljeća)*.

2. Pad hegemonije humanista, kriza humanistike

U raspravi o visokom obrazovanju, znanstvenoj djelatnosti, ulozi i poziciji sveučilišta u društvu sudaraju se različite ideologije, koncepcije i teorije. Živimo u prijelaznom i prijelomnom razdoblju, na kraju jedne ere, u vremenu globalnih mreža, brze komunikacije, interneta, informatičke revolucije, nestajanja mnogih granica u realnom i još više u virtualnom svijetu, u takozvanoj digitalnoj civilizaciji. U tom je svijetu tradicionalna humanistika izgubila svoj visoki položaj u društvu jer se smanjila vrijednost simboličkoga kapitala književnosti i kulture (prije svega visoke). Njezin – da se poslužim sve češćim tržišnim leksikom – proizvod, njezina ponuda ne odgovara potrošačkom društvu. Što se tiče obrazovanja, to je već činjenica. Programi studija, ponuda pojedinih fakulteta podliježu tržišnomu principu, to je roba za koju treba naći kupca. Prema tomu razvija se sveučilišni i znanstveni marketing koji rađa pojave koje su još prije par godina bile nezamislive, premda u znanstvenoj djelatnosti tržišni princip još uvijek nije ključan faktor. Poslije pada komunizma utjecaj politike na znanost i obrazovni sustav, u odnosu na prethodni period, značajno je oslabio. Međutim iz današnje perspektive, bez obzira na to u kojem političkom sistemu živimo, bijeg od politike čini se nemogućim. Politička i gospodarska situacija, vladajuća ideologija, interesne grupe, korporacijski interesi, međunarodni odnosi, geopolitički položaj – sve to utječe na programe studija i na znanstvena istraživanja. Adam Dziadek razmišljajući o budućnosti polonistike, konstatira: »Znanost o književnosti ne može se danas distancirati od ekonomije i politike, između ostaloga i zato da bi se djelotvorno branila pred opresivnom politikom i politizacijom svakodnevnosti.«²

Današnja pozicija, formula humanističkih znanosti posljedica je s jedne strane dekonstrukcije svih velikih priča, objektivne istine, pojma univerzalnoga znanja, posvemašnje interpretacije svijeta u duhu konstruktivizma, perspektivizma i narativizma, a s druge strane razvoja neoliberalnoga društva. Sociolog Zbyszko Melosik u knjizi *Uniwersytet i społeczeństwo: dyskursy wolności, wiedzy i władzy (Sveučilište i društvo: diskursi slobode, znanja i vlasti)* ocjenjuje da postmodernistički diskurs – odustajući od totalnosti u opisu svijeta – skriva u sebi optimističku i pozitivnu tezu koja glasi: »Svaka forma znanja i svaka teorija mogu u nekoj mjeri opisati svijet.« Ne treba dakle tražiti neku megateoriju ili zauzimati postteorijsko stajalište jer svaka forma znanja omogućuje da se opiše neki aspekt društvene stvarnosti ili da se taj aspekt pogleda iz drukčije perspektive (usp. Melosik 2010: 94–95). Što se tiče neoliberalne vladavine – dijagnoze i predviđanja najčešće su pesimistična. Ronald Strickland

2 U originalu: »Literaturoznawstwo dzisiaj nie może już odsuwać się od ekonomii i polityki, m.in. dlatego, żeby skutecznie przed dzisiejszą opresywną polityką i polityczną codziennością się bronić« (Dziadek 2013: 39).«

u članku *The Humanities and Their Boundaries* (2006) evoluciju sveučilišta u današnjici opisuje kao nametanje *slobodotržišne* racionalnosti između ostaloga i visokom školstvu:

Neoliberalna vizija visokoga školstva odbacuje tradicionalni »Humboldtov« ideal – u kojem je uloga višega obrazovanja bila služiti društvu putem formiranja prosvijećenih građana – u korist »tržišnoga« modela u kojem je uloga sveučilišta služiti »studentu-kao-konzumentu«, odgovarati traženjima studenta koji želi stručnu obuku te promicati ideologiju konzumerizma umjesto altruističkih modela građanstva (cit. prema Kłosiński 2013: 302–303).³

Današnjica se često opisuje pojmom *kriza*. Diskusije o krizi humanistike počele su znatno ranije u zapadnim društvima, prije svega u SAD-u i Engleskoj, a u tranzicijske zemlje su stigle s određenim zakašnjenjem. Na zapadu pad broja studenata humanističkih studija bilježi se od 70-ih godina XX. stoljeća. Anglist Wojciech Kalaga piše o Engleskoj 80-ih godina i ponovnom iščitavanju anglistike (*Re-reading English*) u kojem se njezin razvoj prikazivao kao proizvod spleta idejnih i ideoloških pritisaka (»splot ideowych i ideologicznych ciśnień«). U postkomunističkim zemljama nije se odmah dogodila kriza humanistike zato što su upravo humanisti bili važan element demokratskih promjena i zato što je u odnosu na prethodno razdoblje nekoliko puta porastao broj studenata pa tako i studenata humanističkih znanosti. Devedesetih godina nije bilo važno koju diplomu tko ima. Ona je imala svoju vrijednost. Broj nezaposlenih s višim obrazovanjem bio je vrlo nizak. Danas je pala razina obrazovanja i vrijednost diplome. Bez obzira na to što se gubljenje društvenoga statusa humanistike nije tako osjećalo kao danas, Joanna Rapacka već 2000. godine, baveći se problemima znanosti o književnosti, piše o:

umoru zbog usko specijaliziranih istraživanja *sensu stricto* književnih, koji je povezan sa sve većom jalovošću ergocentričkih metodologija te zbog toga što je književnost izgubila dosadašnju poziciju na društvenoj ljestvici vrijednosti, što je posebno vidljivo ondje gdje se najduže zadržala na njezinu vrhu, dakle u komunističkim zemljama (Rapacka 2001: 19).⁴

3 U originalu: »Ta neoliberalna wizja edukacji wyższej odrzuca tradycyjny ideał 'Humboldtowski', w którym rola wyższego wykształcenia polega na służeniu społeczeństwu przez wytwarzanie oświeconych obywateli, na korzyść modelu 'rynkowego', w którym rolą uniwersytetu jest obsługiwać 'studenta-jako-konsumenta', odpowiadając żądaniam studenta, który chce przygotowania zawodowego, i promować ideologię konsumeryzmu raczej niż altruistyczne modele obywatelstwa.«

4 U originalu: »znużeniu wąsko specjalistycznymi badaniami *sensu stricto* literackimi, wiążące się m.in. z wyjąłowieniem się metodologii ergocentrycznych oraz utratą przez literaturę dotychczasowego miejsca w społecznej hierarchii wartości, szcze-

O problemima filologije, humanistike, sveučilišta u Poljskoj razgovaraju, prije svega, polonisti koje najviše pogađa današnjica. Strana filologija nalazi se u potpuno drukčijoj situaciji. Trenutačno u Poljskoj postoji veći interes za studiranje stranih jezika nego za studiranje polonistike. Anglistika je jedina filologija koja je uvijek u plusu i koja ostvaruje prilično velik dohodak te nema problema s brojem kandidata. Ne želi se vidjeti da studenti tretiraju neofilologiju kao besplatan tečaj stranoga jezika. Poslije pada komunizma bila su tri kongresa polonista, 1995. u Varšavi, 2004. u Krakovu i 2011. u Katovicama. Posljednji kongres i zbornik, koji je izašao 2013. pod naslovom *Przyszłość polonistiki. Koncepcje – rewizje – przemiany (Budućnost polonistike. Koncepcije – revizije – promjene)*, potresno je svjedočanstvo vremena. Rasprave o stanju polonistike, filologije, sveučilišta poprimaju u Poljskoj emocionalan karakter. U njima se vidi sve veća polarizacija poljske sveučilišne sredine, različite pozicije pojedinih fakulteta i sveučilišta s obzirom na raspodjelu finacijskih sredstava kao rezultat različitoga rangiranja i evaluacije pojedinih fakulteta, što je rezultiralo frustracijama. U diskusijama su vidljive političke i regionalne podjele koje su sve jače. Jedna je od kontroverznijih ideja podjela akademskih centara na vodeće koje će država više finacijski podržavati, na istraživačka sveučilišta koja će moći voditi znanstvene projekte i visoke škole koje će biti stručne škole.

3. Novi putovi humanistike i (neo)filologije – kraj tekstocentrizma, naglasak na kontekst, ideološki i politički kriteriji umjesto etičkih i moralnih

Čini se da filologija u Poljskoj ide putem koji opisuje spomenuti Wojciech Kalaga prikazujući promjene humanistike u Engleskoj. Kalaga piše da je u Engleskoj prelamanje tzv. humanističke hegemonije trajalo dva desetljeća i da sada traje proces zvan *rewriting/re-evaluating*, dakle prevrednovanje kanona iz ideoloških perspektiva (klasnih, *gender*, rasnih itd.). Preokret o kojem je riječ nova je verzija znanosti o književnosti u kojoj su dosadašnji kriteriji etičke i moralne naravi zamijenili ideološki i politički kriteriji (Kalaga 2013: 86).

Jedino područje za koje riječ *kriza* ne vrijedi zasigurno je metodologija, bolje rečeno, metodologije istraživanja. Njihov broj sigurno neće padati. Primjerice polonist Marian Bielecki, predstavnik mlađe generacije, primjećuje da na području povijesti književnosti (u množini) novi pogledi, novi načini iščitavanja nisu primijenjeni nego se nalaze izvan službene književnopovijesne naracije. Postulira da treba početi pisati povijesti

gólnie dotkliwie odczuwane tam, gdzie najdłużej znajdowała się u jej szczytów, czyli w krajach postkomunistycznych.«

ženske književnosti, gej književnosti, postkolonijalne književnosti te ih integrirati sa službenom poviješću poljske književnosti (Bielecki 2013: 18).

Ryszard Nycz smatra da usko, tradicionalno predmetno-autonomijsko poimanje teksta u velikoj mjeri snosi odgovornost za marginalizaciju humanistike i da je kao takvo redukcijsko i netočno. Po njemu nužna reorijentacija humanističkih istraživanja ne može mimoći tekst (shvaćen u širokom kulturnom značenju i u različitosti njegova oblika i funkcije) – koji ostaje ključan, zajednički predmet, sredstvo i rezultat istraživanja u humanističkim znanostima – ali mora aktivirati u njemu sakrivene empirijske, epistemološke i praktično-uzročne dimenzije (Nycz 2013: 106–107).⁵

3.1. Budućnost inozemne kroatistike, kroatistika kao komparatističko-traduktološki studij

U Poljskoj poslije raspada Jugoslavije s jedne strane neko je vrijeme postojao krnji jugoslavistički program studija koji se svodio na povijest književnosti pojedinih naroda, a s druge strane to vrijedi isto tako i za vrijeme kada je postojala Jugoslavija i jugoslavistika, znanstvena su istraživanja bila specijalizirana. Poljski tzv. *jugoslaviti* (kao program studija jugoslavistika je uvedena 70-ih godina, prije je bila *serbokroatistika*) znanstveno su se bavili najčešće jednom izabranom kulturom. Do raspada jugoslavistike najbrže je došlo na Šleskom sveučilištu gdje su tijekom skoro 15 godina realizirani tipični programi nacionalnih filologija (uvedeni 1992.)⁶. Danas nigdje takav studij ne postoji, ali prava komparatistička istraživanja bila su otpočetak rijetkost. Među najdosljednijim predstavnicima komparatističkoga proučavanja bili su Julian Kornhauser i Joanna Rapacka. Kornhauser se zalagao za slavensku komparatistiku (Kornhauser 2002), a Rapacka za interdisciplinarnost i komparativno proučavanje koje bi slijedilo zemljopisno-kulturne granice, a ne objektivnu srodnost slavenskih jezika (Rapacka 2001).

U Poljskoj na neofilološkim studijima u istraživanjima i didaktici prevladava perspektiva izvorne književnosti i kulture. U okruženju neofilologa još uvijek dominira mišljenje o sekundarnosti prijevoda, nužnosti čitanja u originalu unatoč tomu da je, čini se, negativan stereotip o prijevodima prevladan (danas se u struci češće o prijevodu govori afirmativno, kao o drugome, novom životu originalnoga djela). Naravno, svaki neofilo-

⁵ U originalu: »(...) stłumione, empiryczne, poznawcze i praktyczno-sprawcze wymiary.«

⁶ Danas je nacionalna filologija često meta kritike. Bogusław Bakula u *referatu Narodna ili domaća? Poljska filologija iz perspektive multikulturalizma (Narodowa czy rodzima? Filologia polska w perspektywie multikulturalizmu)*, pozivajući se na anketu koju je napravio među stranim polonistima, piše da nacionalna filologija prema ispitanicima ne može biti forma prakse i refleksije na području obrazovanja i znanosti, da ni u jednoj ozbiljnoj znanstvenoj sredini, izuzev Poljske, taj termin ne postoji, a, kad se pojavi, smatra se zastarjelim, anakroničnim, opresivnim. Bakula se zalaže za pretvaranje poljske filologije u poljsku komparativnu književnost (Bakula 2013: 201).

log mora poznavati originalni tekst (čak i onda kada je prijevod razmatran isključivo kao činjenica u kulturi primatelja, istraživač je dužan poznavati izvornik), ali mora također poznavati njegov prijevod i recepciju ne samo originala u izvornoj kulturi nego isto tako prijevoda u kulturi primatelja; kada je riječ o poljskoj kroatistici, prije svega u potonjoj. Predmet interesa inozemne kroatistike trebala bi biti prijevodna književnost tretirana kao zasebni sustav u književnom polisistemu (ovako razmatra prijevodnu književnost Itamar Even-Zohar, predstavnik *Translation Studies*). Ja sam dugo vremena smatrao neprofesionalnim i amaterskim čitati hrvatske knjige u prijevodima i baviti se njima na seminaru iz književnosti. Danas imam drukčiji pristup. Ostaje na snazi konstatacija da su originalna knjiga i prijevod dvije različite stvari. Ali nema više hijerarhije. Za poljske studente, za recepciju hrvatske književnosti u Poljskoj, ključan je prijevod. Mi se naravno možemo baviti i originalnim tekstom pa rekonstruirati izvorni kontekst i značenja u kojima funkcionira taj tekst – pravi stručnjak to mora znati. Međutim to je jedan od konteksta u kojima tekst živi. Za inozemnu je kroatistiku važnije baviti se procesom prevođenja i njegovim rezultatom, dakle prijevodom.

Kad je riječ o neofilologiji, u današnjem su svijetu potrebni ljudi koji govore više jezika, poznaju više kultura i književnosti, koji su tumači, kulturni posrednici, kulturni djelatnici. Nema nikakvoga smisla glumiti hrvatskoga kroatista, američkoga amerikanista, ruskoga rusista itd. u Poljskoj. Nema smisla kopirati hrvatske programe studija, obrađivati književnost iz hrvatske perspektive jer poljska kroatistika funkcionira u drukčijem kontekstu (mislim također da domaća kroatistika isto tako treba sebe sagledati iz drukčijih perspektiva, ne samo vlastite, ali to nije tema ovoga članka). Milan Kundera 2007. u članku objavljenome u siječanjskom broju *New Yorkera* piše o profesorima stranih književnosti koji imaju sklonost identificirati književne tekstove s uskim nacionalnim kontekstom preuzimajući iz tog konteksta karakteristična mišljenja, ukus i predrasude. Tomasz Bilczewski koji prepričava Kunderin članak na kraju konstatira da autor *Nepodnošljive lakoće postojanja* piše da upravo na inozemnim sveučilištima artistska djela tonu u svoju domaću provinciju.⁷ Prezentirano razumijevanje kroatistike ne teži za tim da bude neki opći program, model kroatistike. Danas više ne postoji jedan opći program bilo kojega humanističkoga studija. Programi su autorski i trebaju biti različiti. Program koji predlažem jedna je od mogućnosti – komparatističko-traduktološki studij. Komparatistika je širok pojam. Mene zanima komparatistika povezana s prevođenjem, komparatistika koja proučava poljsko-hrvatske književne i kulturne veze, ali mislim na proučavanje u širokom kulturološkom kontekstu koji objedinjuje društveno-političku situaciju i ideološki milje, dakle istraživanja koja se danas najčešće imenu-

7 U originalu: »(...) grzęzną w swojej ojczystej prowincji« (usp. Bilczewski 2010: 314).

ju komparatistikom diskursa. Najzanimljivijim se čini ono što se događa između dviju kultura i dvaju jezika. Mislim da se također malo pozornosti poklanja etapi posredovanja u procesu međuknjiževne i međukulturne komunikacije. Isto tako više mjesta treba posvetiti književnom i kulturnom životu, njihovoj analizi zato što književno djelo (tekst) ne nastaje u nekom vakumu, nego u određenoj političkoj, društvenoj i kulturnoj situaciji. To vrijedi za cijelu filologiju. Marian Kisiel, misleći o polonističkom studiju, piše:

Treba poučavati (studente) razumijevanju *književne kulture* određenoga vremena dakle: institucije, periodiku, univerzalne književne i kritičke stilove, mehanizme ulaska u književnost, književne optjecaje, stvaranje naraštaja, grupa, koterija i klika, konteksta diskursa sredine i na tom tlu ideja nazočnih u djelima koje se upisuju u vječni mehanizam produkcije, distribucije i recepcije (Kisiel 2013: 286).⁸

Kod istraživanja prijevoda književna kultura u kojoj tekst funkcionira još je složenija, književna je komunikacija udvostručena. Važno je ispitati cijelu instituciju prijevodne književnosti koja se sastoji od više elementa: već spomenuti prevoditelji, kritičari, svakojaki prikazivači stranoga teksta, kulturni posrednici, izdavačke kuće, organizacije pisaca, periodika, cijeli sistem međuknjiževne i međukulturne suradnje.

U posljednje vrijeme nastupa preporod komparatistike. Nekad je komparatistika bila uspoređivanje različitih nacionalnih književnosti i nazivala se poredbenom književnošću. Danas je komparatistika uspoređivanje/sastavljanje/spajanje različitih sfera ljudske djelatnosti. Postoji više njih: komparatistika civilizacija, diskursa, interartistička, intermedijalna, povijesna, pravna (poredbeno pravo) itd. Komparatistika je moguća unutar jednog jezika: predmet usporedbe onda nisu jezici, nego diskursi u jednom jeziku koji često kreiraju potpuno drukčije slike svijeta u kojima iste riječi poprimaju drukčije značenje. Danas su često veće razlike među ljudima koji govore isti jezik, a pripadaju različitim ideološkim, korporacijskim i tržišnim zajednicama nego među ljudima koji govore različite jezike i pripadaju jednoj od spomenutih zajednica. Mieczysław Dąbrowski pišući o etičkom sistemu i njegovoj diskurzivizaciji, primjećuje:

Radi se o tome da na mjesto tradicionalnih etičkih sistema, koje je stvarala religija, obitelj, ustaljeni društveni sistemi, patrijarhalnost, moćna država itd., ulaze drugi sistemi, raspršeniji, koji funkcionira-

⁸ U originalu: »Dlatego uczyć trzeba rozumienia kultury literackiej konkretnego czasu, a więc: instytucji, czasopiśmiennictwa, uniwersalnych stylów literackich i krytycznych, mechanizmów wchodzenia do literatury, obiegów literackich, tworzenia się pokoleń, grup, koterii i klik, kontekstów środowiskowego dyskursu, a na tym tle dopiero idei uobecnionych w dziełach, które wpisują się w ów odwieczny mechanizm produkcji, dystrybucji i odbioru.«

ju na drugoj razini i koji vidljivo utječu na pojedinca i njegove izbore i identifikacije (to može biti tržište, o čemu je s uvjerenjem pisao Bauman, to mogu biti sveprisutni mediji, korporacijski sistemi, pravila određenih klubova, sredina itd., o čemu je pisao Appadurai (Dąbrowski 2009: 20–21).⁹

Komparatistika je danas sastavljanje elemenata koji pripadaju različitim porecima u skladu s kontroverznim načelom da je moguće spajati sve sa svim i za to nije potrebna srodnost ni genetičke veze. Namjerno izbjegavam u ovome kontekstu riječ *uspoređivati* koja je bila bit tradicionalne komparatistike. Danas je ona problematična, redefiniрана, različito razumijevana, diskutirana u američkoj komparatistici. Problem glasi kako uspoređivati odustajući od koncepcije uspoređivanja. Tradicionalna komparatistika često je dovodila do kolonizacije manjih kultura. Najveća je opasnost za komparatistiku izgrađivanje modela, tipova, paradigma nekih fenomena i traženje njihovih varijanata bez poštivanja posebnosti i razlike. Treba istraživati prostor između, prostor susreta dviju kultura gdje dolazi do pregovaranja značenja, gdje nema boljih ili lošijih, manjih ili većih, gdje su svi elementi ravnopravni. Većina istraživača danas ističe da prijevod obogaćuje ne samo kulturu primatelja nego i kulturu izvornika. Prostor između, granična sfera, trenutak transmisije, susreta – to je polje današnje komparatistike o kojoj Edward Kasperski piše da:

„Za razliku od egzaktnih znanosti koje su ograničene stegama specijalizacije i nužno djelomične, [komparatistika] ovu stvarnost promatra iz kuta – kako i gdje se pojedine književne i kulturne pojave dodiruju, na koji se način uzajamno inspiriraju ili nadopunjuju, kako međusobno komuniciraju, prožimaju se i prelaze u forme koje nije moguće svesti na »čiste« polazne ili prvobitne forme (Kasperski 2010: 39).¹⁰

U današnjem svijetu filolozi, ako žele izbjeći potpunu marginalizaciju, ne mogu se više baviti isključivo književnošću. Treba provoditi komparatistička istraživanja književnih diskursa zajedno s drugim, neknjiževnim

9 U originalu: »Rzecz w tym, że na miejsce tradycyjnych systemów etycznych, wytwarzanych przez religię, rodzinę, sztywne systemy społeczne, patriarchalizm, silne państwo etc. wchodzi inne systemy, bardziej rozproszone wprawdzie i działające na innym poziomie, ale przecież wyraźnie orientujące jednostkę w jej wyborach i identyfikacjach (niech to będzie rynek, o czym pisał z przekonaniem tenże Bauman, niech to będą wszechobecne media, systemy korporacyjne, reguły klubowe, środowiskowe itp. – vide Appadurai).«

10 U originalu: »Inaczej jednak niż nauki szczegółowe, skrupowane rygorami specjalizacji i z konieczności cząstkowe, rzeczywistość tę ujmuję pod kątem tego, jak (i gdzie) poszczególne zjawiska literackie i kulturowe stykają się ze sobą, w jaki sposób wzajemnie się inspirują czy uzupełniają, jak komunikują się ze sobą, przenikają się i przechodzą w formy, niesprowadzalne do 'czystych' form wyjściowych czy pierwotnych.«

diskursima (na primjer političkim, ekonomskim, ideološkim, medijalnim, religijskim, pravnim, akademskim, književnokritičkim itd.) s obzirom na njihovo uzajamno prožimanje. Takva istraživanja te poznavanje spomenutih diskursa omogućuju bolje razumijevanje književnoga i kulturnoga stvaralaštva, svijeta u kojem nastaju tekstovi, razvijaju enciklopedijske i pragmatično-retoričke kompetencije zahvaljujući kojima možemo ispravno intepretirati i razumjeti svijet oko nas, pridonose značenju humanistike u društvu. Poredbeno istraživanje diskursa, bilo da je riječ o istraživanju više diskursa u jednom jeziku ili jednoga diskursa u više jezika, ne može ignorirati važnost poznavanja mehanizama prevođenja.

Što se tiče poljske kroatistike, danas ne možemo školovati stručnjake samo za hrvatski jezik i kulturu. Potrebni su stručnjaci koji će poznavati više kultura i književnosti, komparatisti. To ne moraju biti slavenske književnosti i jezici, o čemu je pisala i što je u svojem znanstvenom radu dokazivala Joanna Rapacka. Ali za poljske su kroatiste najvažnije veze hrvatske kulture i književnosti s poljskom kulturom i književnošću. Pored toga, unatoč tomu što Slaveni danas žive u različitim političkim svjetovima, treba održavati i podržavati veze među njima. Tko će drugi to činiti ako ne oni sami?

Literatura

- Bakuła, Bogusław. 2013. »Narodowa czy rodzima? Filologia polska w perspektywie multikulturalizmu«. U: *Przyszłość polonistyki. Koncepcje - rewizje - przemiany*. Ur. Adam Dziadek, Krzysztof Kłosiński, Filip Mazurkiewicz. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: 193-203.
- Bielecki, Marian. 2013. »*Horror vacui*, czyli od Filologii Narodowej do Teorii - i z powrotem«. U: *Przyszłość polonistyki. Koncepcje - rewizje - przemiany*. Ur. Adam Dziadek, Krzysztof Kłosiński, Filip Mazurkiewicz. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: 11-22.
- Bilczewski, Tomasz. 2010. *Komparatystyka i interpretacja. Nowoczesne badania porównawcze wobec translatoologii*. Kraków: Universitas.
- Dąbrowski, Mieczysław. 2009. *Komparatystyka dyskursu, dyskurs komparatystyki*. Warszawa: Dom Wydawniczy ELIPSA.
- Dziadek, Adam. 2013. »Cały świat jest tekstem! Polikontekstualność i transdyskursywność«. U: *Przyszłość polonistyki. Koncepcje - rewizje - przemiany*. Ur. Adam Dziadek, Krzysztof Kłosiński, Filip Mazurkiewicz. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: 33-42.
- Even-Zohar, Itamar. 1990. »The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem«. U: *Poetics Today* 11, 1: 45-53. Polski przevod: Even-Zohar, Itamar. 2009. »Miejsce literatury tłumaczonej w polisystemie literackim«. Prev. Magda Heydel. U: *Współczesne teorie przekładu. Antologia*. Ur. Piotr Bukowski, Magda Heydel. Kraków: Universitas: 197-203.
- Kalaga, Wojciech. 2013. »Inte/gracja a granice dyscypliny«. U: *Przyszłość polonistyki. Koncepcje - rewizje - przemiany*. Ur. Adam Dziadek, Krzysztof Kłosiński, Filip Mazurkiewicz. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: 83-89.
- Kasperski, Edward. 2010. *Kategorie komparatystyki*. Warszawa: Nakład Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego.
- Kisiel, Marian. 2013. »Współczesność: tekst umykający«. U: *Przyszłość polonistyki. Koncepcje - rewizje - przemiany*. Ur. Adam Dziadek, Krzysztof Kłosiński, Filip Mazurkiewicz. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: 281-287.
- Kłosiński, Krzysztof. 2013. »Humanistyka w uniwersytecie«. U: *Przyszłość polonistyki. Koncepcje - rewizje - przemiany*. Ur. Adam Dziadek, Krzysztof Kłosiński, Filip Mazurkiewicz. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: 289-301.
- Kornhauser, Julian. 2002. »Koniec komparatystyki słowiańskiej?« U: *Nadzieje i zagrożenia. Sławistyka i komparatystyka u progu nowego ty-*

- siąclecia*. Ur. Józef Zarek. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: 152-164.
- Melosik, Zbyszko. 2009. *Uniwersytet i społeczeństwo: dyskursy wolności, wiedzy i władzy*. 2. ispravljeno izdanje. Kraków: Oficyna Wydawnicza »Impuls«.
- Nycz, Ryszard. 2013. »W stronę innowacyjnej humanistyki polonistycznej: tekst jako laboratorium. Tradycje, hipotezy, propozycje«. U: *Przyszłość polonistyki. Koncepcje - rewizje - przemiany*. Ur. Adam Dziadek, Krzysztof Kłosiński, Filip Mazurkiewicz. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego: 105-124
- Rapacka, Joanna. 2001. »Czy istnieje literaturoznawstwo słowiańskie?« U: *Słowistyka u progu nowego wieku*. Ur. B. Zieliński, Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM: 19-24.

The Future of Croatian Studies Abroad

The traditional humanities have lost their position in the modern society because the value of symbolic capital of literature and culture has decreased. The contemporary position of the humanities is the result, on the one hand, of the deconstruction of the grand narratives, objective truth, universal knowledge, and the common interpretation of the world in the spirit of constructivism, perspectivism, narrativism, and on the other hand, the result of the development of neoliberal society. The change is occurring in literary studies as well. Ethics and moral criteria are replaced by ideological and political ones. One of the possible ways of the development of Croatian Studies Abroad is comparative-translation studies, studies about Polish-Croatian literary and cultural contacts conducted in the wider historical/social/political context, hence a comparative study in different discourses with the literary discourse as the most important one.

Key words: comparative studies, translation studies, Croatian studies abroad